

III

(Akty przygotowawcze)

EUROPEJSKI KOMITET EKONOMICZNO-SPOŁECZNY

439. SESJI PLENARNEJ W DNIACH 24-25 PAŹDZIERNIKA 2007 R.

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie zielonej księgi „Europejska Przestrzeń Badawcza: nowe perspektywy”

COM(2007) 161 wersja ostateczna

(2008/C 44/01)

Dnia 4 kwietnia 2007 r. Komisja Europejska, działając na podstawie art. 262 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, postanowiła zasięgnąć opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie *Zielonej księgi „Europejska Przestrzeń Badawcza: nowe perspektywy”*.

Sekcja Jednolitego Rynku, Produkcji i Konsumpcji, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 4 października 2007 r. Sprawozdawcą był Gerd WOLF.

Na 439. sesji plenarnej w dniach 24-25 października 2007 r. (posiedzenie z dnia 24 października) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny 107 głosami za — 2 osoby wstrzymały się od głosu — przyjął następującą opinię:

1. Podsumowanie i zalecenia

1.1 Zdaniem Komitetu konieczne jest wyraźne wzmocnienie podejmowanych dotychczas działań na rzecz badań i rozwoju w Europie, poprawienie niezbędnych w tym celu warunków ramowych i stworzenie podstaw finansowych.

Oprócz mocnych wspólnotowych, krajowych i przemysłowych programów badawczo-rozwojowych potrzebny jest europejski wspólny rynek badań i rozwoju, w celu lepszego wykorzystania i uwolnienia istniejącego we Wspólnocie Europejskiej i możliwego do rozbudowy potencjału — czyli europejska przestrzeń badawcza.

1.2 Z tego względu Komitet z zadowoleniem przyjmuje zamiar Komisji, aby wzmocnić i dalej rozbudowywać europejską przestrzeń badawczą. Wskazane cele i propozycje są zasadniczo właściwe i godne poparcia. Wymagają one jednak uzupełnienia, a w niektórych przypadkach — wyjaśnienia i skorygowania.

1.3 Komitet popiera cel dotyczący stworzenia atrakcyjnego europejskiego rynku pracy dla badaczy, który jednocześnie umożliwi i nagradza mobilność. Na pierwszym planie stoją kwestie takie jak: ustalanie warunków umowy, atrakcyjne uposażenie, zabezpieczenie i świadczenia społeczne, które mogą być przenoszone na terenie Europy, oraz łączenie rodzin. W tej dziedzinie ogromne braki wykazują przede wszystkim państwa członkowskie. Z tego względu Komitet apeluje szczególnie do państw członkowskich i właściwych partnerów społecznych o usunięcie braków, a przede wszystkim o zaoferowanie młodym

badaczom atrakcyjnych możliwości pracy, które mogłyby konkurować z alternatywnymi możliwościami zawodowymi dla uzdolnionych naukowców. Wtedy ponownie więcej młodych ludzi będzie gotowych zainwestować swoją energię i czas w odpowiednie wymagające i specjalistyczne studia, przyczyniając się przy tym do usunięcia groźących Europie niedoborów wykwalifikowanych specjalistów i absolwentów w dziedzinach naukowo-technicznych.

1.4 Komitet popiera cel barceloński, sformułowany przez Radę Europejską. Jednakże zgodnie z obecnie obowiązującymi decyzjami wkład Wspólnoty w niezbędne dla osiągnięcia celu barcelońskiego inwestycje na rzecz badań i rozwoju wyniesie jedynie około 2 % (a więc zaledwie jedną pięćdziesiątą!). Największe zobowiązania polityczne związane z osiągnięciem celu barcelońskiego stoją zatem przed państwami członkowskimi, zaś zobowiązania ekonomiczne — przed sektorem przemysłowym. Z tego względu zalecenia Komitetu skierowane są w szczególności do Rady, Parlamentu i państw członkowskich, aby ze swej strony podjęły wszelkie kroki oraz inne działania niezbędne do ponownego wzniesienia badań i rozwoju w Europie na światowy poziom.

1.5 Komitet powtarza swoje zalecenie, aby zwiększyć wkład Wspólnoty Europejskiej w ogólne docelowe wydatki na rzecz badań i rozwoju do minimum 3 %, aby wzmocnić stymulujące oddziaływanie wspólnotowego finansowania badań na konieczne finansowanie badań przez państwa członkowskie i przemysł. Ponadto część środków z funduszy strukturalnych

należy przeznaczyć na rozbudowę infrastruktury w dziedzinie badań i rozwoju, a także należy wzmocnić możliwości wsparcia przez EBI. Zalecenie to zyskało na znaczeniu na skutek niedooceny przez długi czas poważnych problemów związanych z energią i klimatem.

1.6 Komitet popiera cel dotyczący stworzenia światowej klasy infrastruktury badawczej w dziedzinie naukowo-technicznej, która następnie będzie jednak wymagała trwałego i rzetelnego finansowania. Głównymi przesłankami powodzenia i celowości tego zamierzenia jest udział odpowiednich instytucji i grup uczelni wyższych z państw członkowskich oraz zaangażowane uczestnictwo przemysłu w projektach technologicznych. Jedynie takie zorganizowanie w sieć tworzy pełną całość i prowadzi do wypracowania europejskiej wartości dodanej.

1.7 Komitet popiera cel, jakim jest wzmocnienie instytucji naukowo-badawczych — oraz ich organizacji nadrzędnych — które są istotnymi inicjatorami i podmiotami w procesie badań i rozwoju. Wymagają one niezawodnego planowania długoterminowego, odpowiedniego wyposażenia i dostatecznej swobody podejmowania decyzji. Warunkami są większa odpowiedzialność własna w wykorzystaniu zasobów finansowych, wystarczająco wysoki udział w finansowaniu podstawowym, całościowe finansowanie projektów, przenoszenie budżetów rocznych, likwidacja hamujących rozwój nadmiernych obciążeń administracyjnych podmiotów w dziedzinie badań i nauczania, zachęty i promowanie doskonałości poprzez przyznawanie dodatkowych środków na badania na drodze współzawodnictwa.

1.8 Komitet postrzega wspólne inicjatywy technologiczne i platformy technologiczne jako ważne instrumenty tworzenia innowacji technicznych w dziedzinach badań o znaczeniu strategicznym. W wypadku niezbędnych w tym celu spółek między sektorem publicznym a prywatnym oraz wspólnych programów badań chodzi również o odpowiednie włączenie małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP). Planowane wspólnoty wiedzy i innowacji (KIC) Europejskiego Instytutu Technologii (ETI) powinny korzystać ze zdobytych w związku z tym doświadczeń. Wartościowy wkład mogą tutaj stanowić także doświadczenia związane z projektami ERA-NET i CORNET oraz klastrami EUREKA.

1.9 Komitet popiera cel otwarcia europejskiej przestrzeni badawczej na świat. Jednakże w tym kontekście decydującym kryterium jest jej atrakcyjność: dopiero po przewyżczeniu krytykowanego obecnie nie tylko ilościowego, ale również jakościowego drenażu mózgow w stosunku do badaczy osiągających najlepsze na świecie wyniki i sukcesy, będziemy mogli uznać to zadanie za wykonane. Jednak aby można było osiągnąć ten cel, muszą współgrać wszystkie istotne składniki: poziom, wyposażenie, warunki pracy, ramy polityczne, perspektywy rozwoju i swoboda działania, dochód osobisty i uznanie społeczne.

1.10 Komitet popiera metodę *otwartej koordynacji*, umożliwiającą ocenę strategicznych celów i polityk państw członkowskich oraz wymianę związanych z nimi doświadczeń, w celu uzyskania spójności i wypracowania optymalnej europejskiej polityki badawczej. Z drugiej strony należy odrzucić prowadzoną pod

hasłem ogólnego ujednoczenia, narzuconą z góry (top-down) szczegółową *koordynację* badań europejskich, która stanowi ingerencję w sprawy organizacji badawczych i przedsiębiorstw. Dlatego też należy uniknąć wrażenia, że Komisja dąży do centralnego kierowania badaniami europejskimi. Celem jest właściwa równowaga między ramami wspólnotowymi, niezależnością państw członkowskich, jak również inicjatywą na szczeblu instytucjonalnym i indywidualnym oraz prawem do samostanowienia. Tylko w warunkach pluralizmu metod, podejść i wyboru zagadnień można uzyskać najlepsze wyniki, procedury i innowacje.

1.11 Komitet powtarza swoje wezwania do *zmniejszenia biurokracji*. Zaleca on zatem uwzględnienie tego problemu w przyszłym harmonogramie prac w ramach europejskiej przestrzeni badawczej jako kolejnego ważnego celu politycznego. Oznacza to, że należy wspólnie z państwami członkowskimi i organizacjami badawczymi opracować koncepcje służące uproszczeniu i zredukowaniu do niezbędnego minimum nadmiernych regulacji i zbędnej różnorodności europejskich, krajowych, regionalnych i instytucjonalnych obowiązków sprawozdawczych, procedur przetargowych, procedur dotyczących ekspertyz, ocen i zezwoleń itp. Nawet współzawodnictwo w dążeniu do doskonałości początkowo zwiększa wymagane od naukowców nakłady na procedury biurokratyczne. Tym istotniejsze jest wspólne opracowanie rozwiązania uwzględniającego likwidację i uproszczenia procedur. Obawa przed popełnieniem błędów przez jednostki nie może prowadzić do nadmiernej regulacji i paraliżu działań wszystkich podmiotów.

1.12 Komitet uważa za konieczne zatrudnianie w organizacjach wspierających, w tym również w Komisji, urzędników o doskonałym przygotowaniu merytorycznym, którzy są i pozostaną dobrze i długoterminowo zaznajomieni z daną dziedziną, jej cechami szczególnymi i specyficzną „społecznością” (regularna rotacja miejsc pracy jest w tym kontekście szkodliwa).

1.13 Komitet zaleca uzupełnienie europejskiej przestrzeni badawczej o *europejską przestrzeń wiedzy*, tak aby stworzyć europejskie społeczeństwo wiedzy. Wymaga to zapewnienia gruntownego wykształcenia wszystkim obywatelom oraz dodatkowo niezbędnego dla naukowców i inżynierów wysokiej jakości wykształcenia specjalistycznego. Wynika stąd odniesienie do właściwego „zarządzania wiedzą”. W procesie pozyskiwania nowej wiedzy badania i rozwój opierają się na wiedzy już zdobytej.

1.14 Komitet zaleca opracowanie jasnych i zrozumiałych przepisów dotyczących zróżnicowanych instrumentów wspólnotowego wsparcia i koordynacji badań i rozwoju, wraz z podsumowującym zestawieniem (i instrukcją obsługi) wszystkich dostępnych dla Komisji instrumentów i form służących wspieraniu oraz koordynacji celów badań i rozwoju. Powinno ono również wskazywać, czy ich wzrastająca liczba wciąż gwarantuje dostatecznie jasny podział zadań i kompetencji i czy wciąż są one przejrzyste i łatwe do zastosowania zarówno dla potencjalnych beneficjentów, jak i dla urzędników Komisji, czy też raczej konieczne jest uporządkowanie ich na nowo.

1.15 Wiele zagadnień poruszonych w zielonej księdze wymaga oddzielnego potraktowania. W tym celu i dla dalszego uszczegółowienia Komitet odsyła do pełnego tekstu swojej opinii.

2. Komunikat Komisji

2.1 Komunikat Komisji pojawia się w kontekście zakończonych już dyskusji i przyjęcia obecnie obowiązującego 7. ramowego programu badań i rozwoju, wybranych do niego tematów badawczych (tzw. programów szczegółowych), dostępnych instrumentów i reguł uczestnictwa. Z tego względu przedmiotowy komunikat Komisji nie odnosi się zatem do przedmiotu badań, a jedynie do strategicznych celów europejskiej przestrzeni badawczej.

2.2 Z tego względu po krótkim rysie historycznym następuje podsumowanie zadań i celów europejskiej przestrzeni badawczej i omówienie ich w kontekście zbadanej sytuacji bieżącej oraz przeanalizowanie i dostosowanie do nowych tendencji. Punktem wyjściowym komunikatu jest znaczenie europejskich badań i rozwoju dla strategii lizbońskiej oraz kwestia ich konkurencyjności w środowisku globalnym.

2.3 Jednocześnie wskazuje się następujące punkty jako szczególne zadania i cele:

- **właściwy przepływ wykwalifikowanej kadry naukowej** przy wysokim stopniu mobilności pomiędzy poszczególnymi instytucjami, dziedzinami naukowymi, sektorami gospodarki i państwami;
- **światowej klasy infrastrukturę naukowo-badawczą**, zintegrowaną, zorganizowaną w sieć i dostępną dla zespołów naukowców pracujących w Europie i na całym świecie, w dużej mierze dzięki nowym generacjom infrastruktury łączności elektronicznej;
- **wysokiej klasy instytucje naukowo-badawcze** działające w ramach efektywnej współpracy sektora publicznego i prywatnego oraz spółek publiczno-prywatnych, stanowiące trzon „klastrow badawczych i innowacyjnych”, w tym „wirtualnych społeczności badawczych”, specjalizujące się przede wszystkim w dziedzinach interdyscyplinarnych i przyciągające masę krytyczną zasobów ludzkich i finansowych;
- **skuteczny przepływ wiedzy**, w szczególności pomiędzy publicznym sektorem badań naukowych a sektorem przemysłowym, a także w społeczeństwie;
- **skoordynowane programy i priorytety naukowo-badawcze** na szczeblu krajowym, regionalnym i europejskim;
- **szerokie otwarcie** europejskiej przestrzeni badawczej na resztę świata.

2.4 Podsumowuje się dotychczasowe osiągnięcia i na tej podstawie uzasadnia się przyszłe działania na rzecz konsolidacji

i dalszej rozbudowy europejskiej przestrzeni badawczej. Zdaniem Komisji obecny ramowy program badań naukowych UE został opracowany specjalnie w celu wsparcia tych działań; środki służące wsparciu zostały znacznie zwiększone, nawet jeżeli miało to miejsce w mniejszym stopniu, niż proponowała wcześniej Komisja Europejska (i zalecał Komitet). Nowe inicjatywy, zapoczątkowane w związku z siódmym programem ramowym (2007-2013), jak na przykład Europejska Rada ds. Badań Naukowych, będą miały wpływ na europejskie środowisko badawcze. Również planowany Europejski Instytut Technologii mógłby przyczynić się do stworzenia światowej klasy wspólnot wiedzy i innowacji.

2.5 Jednocześnie wskazuje się na istniejące zdaniem Komisji wady, które powinny zostać zlikwidowane, jak np. (w skrócie):

- możliwości rozwoju kariery zawodowej europejskich naukowców są wciąż ograniczone;
- przedsiębiorstwom często trudno jest nawiązać współpracę z instytucjami prowadzącymi badania naukowe;
- krajowe i regionalne finansowanie badań naukowych w większości przypadków pozostaje nieskoordynowane;
- reformom podejmowanym przez poszczególne państwa często brakuje ogólnoeuropejskiej perspektywy i spójności.

2.6 Dalsze elementy zielonej księgi są omawiane w poniższych uwagach Komitetu.

2.7 W celu zapoczątkowania szeroko zakrojonej dyskusji na podstawie zielonej księgi Komisja postawiła w niej 35 konkretnych pytań. Odpowiedzi na nie, oczekiwane ze strony Parlamentu, Rady, EKES-u, Komitetu Regionów, państw członkowskich oraz naukowców i instytucji badawczych, mają w 2008 r. przełożyć się na propozycje działań. Na wiele z tych pytań udziela się już niejako odpowiedzi w punkcie 3 poniżej. Do niektórych pytań szczegółowych odniesiono się w punkcie 4.

3. Ogólne uwagi Komitetu

3.1 **Znaczenie doskonałości naukowej.** Komitet wielokrotnie⁽¹⁾ zwracał uwagę na fakt, że największe osiągnięcia naukowe i techniczne oraz sposób, w jaki przekładają się one na konkurencyjny potencjał gospodarki, są czynnikami mającymi decydujący wpływ na zabezpieczenie naszej przyszłej pozycji w świecie oraz zachowanie europejskiego modelu społecznego.

Z tego względu konieczne jest znaczne wzmocnienie podejmowanych dotychczas działań w zakresie badań i rozwoju w Europie, ustanowienie niezbędnych w tym celu priorytetów politycznych oraz poprawa koniecznych ram i stworzenie podstaw finansowych. Istotne jest zastosowanie zasady konkurencyjności zgodnie z kryteriami doskonałości. Komitet wielokrotnie wypowiedział się w sprawie reguł niezbędnej pomocy państwa⁽²⁾.

⁽¹⁾ Dz.U. C 256 z 27.10.2007.

Dz.U. C 325/16 z 30.12.2006.

⁽²⁾ Dz.U. C 325 z 30.12.2006, s. 16.

3.2 **Europejski wspólny rynek badań i rozwoju.** Oprócz skutecznych wspólnotowych, krajowych i branżowych programów badań i rozwoju potrzebny jest europejski wspólny rynek badań i rozwoju, tak aby lepiej wykorzystywać i uwolnić istniejący we Wspólnocie Europejskiej i możliwy do rozbudowy potencjał — **czyli europejska przestrzeń badawcza.**

3.3 **Zasadnicza zgoda.** Z tego względu Komitet z zadowoleniem przyjmuje wyrażony przez Komisję w zielonej księdze zamiar konsolidacji, wzmocnienia i dalszego rozwoju europejskiej przestrzeni badawczej i tym samym kontynuowania zasadniczo pozytywnego rozwoju. Komitet dostrzega tu zgodność z istotnymi elementami swoich wcześniejszych zaleceń⁽³⁾. Cele wskazane przez Komisję w tym kontekście są właściwe, zaś propozycje przedstawione w celu ich realizacji w znacznej mierze uznaje się za odpowiednie i godne poparcia; wymagają one jednak uzupełnienia, a w niektórych przypadkach — wyjaśnienia i skorygowania.

3.4 Kontekst

3.4.1 **Spółeczność naukowa.** Od ustanowienia Europejskiej Organizacji Badań Jądrowych⁽⁴⁾ CERN minęło już ponad 50 lat. Dla osiągnięcia tego celu udało się uzyskać potrzebne wsparcie wpływowych polityków europejskich dzięki niezależnemu zaangażowaniu międzynarodowej społeczności naukowej, tzn. samodzielnemu zorganizowaniu się czołowych naukowców⁽⁵⁾ z różnych krajów. W ten sposób stworzono najwyższej klasy europejską instalację doświadczalną, której finansowanie i wykorzystanie wykroczało poza możliwości i gotowość poszczególnych państw. Z podobnych względów założono później kolejne transgraniczne organizacje europejskie⁽⁶⁾, na przykład ECMWF, EMBO, ESRF, ESO, ESA i ILL.

3.4.2 **Wspólnota Europejska.** Podpisany 25 marca 1957 r. w Rzymie Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Atomową (EWEA lub traktat EURATOM) jest jednym z trzech traktatów ustanawiających Wspólnoty Europejskie. Stanowił on również początek zaangażowania Wspólnoty w dziedzinie badań i rozwoju⁽⁷⁾. Wejście w życie pierwszego ramowego programu badań i rozwoju w 1986 r. dało podstawę dla ogólnej wspólnotowej polityki badań, wykraczającej poza cele EURATOM. Podjęta w 2000 r. w związku ze strategią lizbońską

decyzja o ustanowieniu europejskiej przestrzeni badawczej potwierdziła dążenie polityki europejskiej do stworzenia formalnych ram dla prowadzenia badań europejskich. *Europejska przestrzeń badawcza* powinna stać się jednocześnie symbolicznym „znakiem firmowym”, którego uzasadnienie i cele są ukierunkowane przez strategię lizbońską.

3.4.3 **Cel barceloński.** Jak wielokrotnie podkreślano, Komitet popiera cel barceloński, sformułowany przez Radę Europejską przed pięciu laty w związku ze strategią lizbońską. Zgodnie z tym celem należy zwiększać całkowite nakłady na badania i rozwój w UE, aby w 2010 r. osiągnąć poziom zbliżony do 3 % PKB. Potrzebne w tym celu inwestycje mają w dwóch trzecich pochodzić z sektora prywatnego. Jednakże zgodnie z obecnie obowiązującymi decyzjami, wkład Wspólnoty w niezbędne dla osiągnięcia celu barcelońskiego inwestycje na rzecz badań i rozwoju wyniesie jedynie około 2 % (a więc zaledwie jedną pięćdziesiątą!).

3.5 **Polityczne zobowiązania państw członkowskich.** Największe zobowiązania polityczne związane z osiągnięciem celu barcelońskiego stoją zatem przed państwami członkowskimi, zaś zobowiązania ekonomiczne — przed sektorem przemysłowym i sektorem prywatnym. Z tego względu poniższe zalecenia i postulaty Komitetu skierowane są w szczególności również do Rady, Parlamentu i państw członkowskich, aby ze swej strony podjęły wszystkie niezbędne kroki i wsparły cele określone w zielonej księdze dla przywrócenia jakości badań i rozwoju w Europie do poziomu światowego, osiągnięcia celu barcelońskiego, stanowiącego pierwszy etap procesu, oraz podjęcia wszystkich innych niezbędnych działań.

3.6 **Lepsze wykorzystanie funkcji dźwigni spełnianej przez wspólnotowe finansowanie badań.** Wsparcie badań przez Wspólnotę również odgrywa bardzo ważną rolę. Stanowi ono nie tylko siłę integrującą i koordynującą, ale przede wszystkim działa niczym dźwignia dla inwestycji w badania naukowe ze strony państw członkowskich i sektora przemysłowego. Z tego względu konieczne jest wyraźne zwiększenie siły tej dźwigni, aby wreszcie uzyskać potrzebny pełny wkład państw członkowskich i sektora przemysłowego w osiągnięciu celu barcelońskiego, który wciąż pozostaje odległy. Europa powinna uświadomić sobie i ponownie przejąć odgrywaną w przeszłości tradycyjną rolę wiodącego obszaru badań i innowacji.

3.6.1 **Zwiększenie udziału Wspólnoty.** W tym kontekście Komitet stwierdził⁽⁸⁾, że uzgodniony obecnie wspólnotowy budżet na badania i rozwój nie jest wystarczający dla wykorzystania tej funkcji dźwigni. Z tego względu Komitet powtarza swoje pilne zalecenie, aby w ramach zbliżającego się przeglądu budżetu w 2008 r. zwiększyć wkład Wspólnoty we wspólne

⁽³⁾ Dz.U. C 110/3 z 30.4.2004.
Dz.U. C 110/98 z 30.4.2004.
Dz.U. C 157 z 28.6.2005.
Dz.U. C 65 z 17.3.2006.
Dz.U. C 185 z 8.8.2006.
Dz.U. C 309 z 16.12.2006.
Dz.U. C 325 z 30.12.2006.

⁽⁴⁾ CERN: Organisation Européenne pour la Recherche Nucléaire. Ponieważ wobec dalszej działalności CERN ta nazwa jest myląca, obecnie stosuje się określenie „Europejskie laboratorium fizyki cząstek” („European laboratory for particle physics” — „Laboratoire européen pour la physique des particules”), które lepiej opisuje prace prowadzone obecnie przez organizację.

⁽⁵⁾ Zasadniczo Komitet stosuje pojęcia „naukowcy” i „inżynierowie” w odniesieniu do osób obu płci. Potwierdza w ten sposób zgłaszane przez siebie wielokrotnie poparcie dla całkowitej „równości płci” również w dziedzinie badań i rozwoju. Patrz również punkt 3.1.6.2.

⁽⁶⁾ ILL: Instytut Laue'a-Langevine'a
ECMWF: European Centre for Medium-Range Weather Forecasts (Europejskie Centrum Średnioterminowych Prognoz Pogody)
ESRF: European Synchrotron Radiation Facility (Europejskie Laboratorium Promieniowania Synchrotronowego)
ESO: European Southern Observatory (Europejskie Obserwatorium Południa)
EMBO: European Molecular Biology Organization (Europejskie Laboratorium Biologii Molekularnej)
ESA: European Space Agency (Europejska Agencja Kosmiczna)
Patrz również <http://www.euroforum.org>.

⁽⁷⁾ Dokładniejszą prezentację można znaleźć również w *CORDIS focus Newsletter* nr 279, czerwiec 2007 r.

⁽⁸⁾ Dz.U. C 325 z 30.12.2006.

docelowe nakłady na badania i rozwój w europejskiej przestrzeni badawczej z obecnego poziomu wyraźnie poniżej 2 % do minimum 3 %, a ponadto przeznaczyć ⁽⁹⁾ znaczną część środków pochodzących z funduszy strukturalnych na infrastrukturę w dziedzinie badań i rozwoju ⁽¹⁰⁾ oraz zdecydowanie zwiększyć możliwości udzielenia wsparcia przez EBI.

3.6.2 Pilna potrzeba podjęcia decyzji politycznych. Opublikowane niedawno przez Komisję zestawienie ⁽¹¹⁾ odnoszące się do aktualnego stanu badań europejskich oraz ich finansowania w porównaniu do konkurentów międzynarodowych potwierdza niezwykle pilną potrzebę przekształcenia powyższego zalecenia Komitetu w decyzję polityczną. Dodatkowym utrudnieniem są bardzo poważne i przez długi czas niedoświadczane problemy związane z energią i klimatem.

3.7 Masa krytyczna, łączenie zasobów i wiedzy fachowej, europejska wartość dodana. Wspólnota powinna objąć działaniami i wspierać przede wszystkim takie zadania i projekty badawcze istotne z punktu widzenia postępu naukowo-technicznego, które wykraczają poza możliwości lub gotowość poszczególnych państw członkowskich i ich gospodarek lub które dzięki procedurom europejskim i zorganizowaniu w sieć w całej Europie mogłyby mieć dużo większą skuteczność. Dzięki temu mogą one przynieść znaczną wartość dodaną w porównaniu z wysiłkami poszczególnych państw.

3.8 Wysokiej klasy infrastruktura i instytucje naukowo-badawcze. W wielu szczególnie ważnych dziedzinach badań warunkiem całkowicie nowych odkryć i postępu technicznego są kosztowne inwestycje infrastrukturalne i instalacje o wielkiej skali, dające rozwojowi technicznemu (na etapie przedkonkurencyjnym) nowoczesne możliwości dokonania ulepszeń i innowacji. Z tego względu Komitet nadaje szczególne znaczenie wymienionemu w zielonej księdze celowi stworzenia światowej klasy infrastruktury naukowo-badawczej. Infrastruktura taka jest podstawą i katalizatorem badań najwyższej klasy. Ma ona olbrzymią moc przyciągania najlepszych na świecie naukowców i inżynierów, a zatem w doskonały sposób wspiera kolejny ważny cel, jakim jest stworzenie wysokiej klasy instytucji naukowo-badawczych, które zapewnią uznanie znakom firmowym, jakimi są europejskie badania naukowe i europejska przestrzeń badawcza.

3.8.1 Wykaz ESFRI ⁽¹²⁾. Z tego względu Komitet z zadowoleniem przyjmuje wykaz ESFRI, sporządzony przy współpracy państw członkowskich i Komisji oraz zatwierdzony i wspierany przez Radę ⁽¹³⁾. Zwraca jednocześnie uwagę, że oprócz podstawowego zaangażowania państw członkowskich w tej dziedzinie w przyszłości konieczne będzie również wzmocnione, pewne i długoterminowe zaangażowanie Komisji, ponieważ właśnie tu szczególnie widoczne jest polityczne dążenie do wyjątkowych pionierskich osiągnięć naukowo-technicznych. Z tego względu Komitet zdecydowanie popiera dalszą konsekwentną realizację „mapy drogowej” oraz odpowiedni finansowy udział Wspólnoty

⁽⁹⁾ W tym kontekście Komitet z zadowoleniem przyjmuje identyczne wezwanie ze strony Europejskiego Komitetu Konsultacyjnego ds. Badań (EURAB), patrz: http://ec.europa.eu/research/eurab/index_en.html.

⁽¹⁰⁾ Również w tym miejscu Komitet zwraca się ze szczególnym wezwaniem do państw członkowskich o podjęcie odpowiednich decyzji politycznych.

⁽¹¹⁾ European Commission: Key Figures 2007 On Science, Technology and Innovation, Towards a European knowledge area (Komisja Europejska: kluczowe dane za 2007 r. w dziedzinie nauki, technologii i innowacji: w kierunku europejskiego obszaru wiedzy), poniedziałek 11 czerwca 2007 r.

⁽¹²⁾ ESFRI: Europejskie Forum Strategii ds. Infrastruktur Badawczych (European Strategy Forum on Research Infrastructures); <http://cordis.europa.eu/esfri/>.

⁽¹³⁾ Rada ds. Konkurencyjności (Rynku Wewnętrznego, Przemysłu i Badań), 21-22 maja 2007 r.

w budowie i długoterminowym wykorzystaniu takich instalacji. Komitet podkreśla konieczność sporządzenia odpowiednich umów, umożliwiających otwarcie ich i uatrakcyjnienie dla partnerów i użytkowników z całej europejskiej przestrzeni badawczej, a ponadto wspiera wysiłki na rzecz tworzenia spółek z podmiotami spoza Europy oraz ich uczestnictwa ⁽¹⁴⁾.

3.8.2 Stabilność finansowania. Zwłaszcza w odniesieniu do projektów planowanych długoterminowo z uwagi na wysokie koszty inwestycji, szczególne znaczenie ma zapewnienie w chwili obecnej i w przyszłości odpowiedniej stabilności finansowania do momentu osiągnięcia celów, o ile spełniają one kryterium naukowej doskonałości. Szczególnie w tej dziedzinie duże wahania, niepewność czy nawet przerwy w finansowaniu powodują nie tylko marnotrawstwo kosztownych inwestycji finansowych i wyników pracy nad rozwojem naukowo-technicznym, ale również wpływają niszcząco na stworzone powiązania, współpracę międzynarodową i zaufanie w kontekście przyszłych obietnic. Szkodzą one zatem europejskiemu rynkowi pracy dla naukowców i inżynierów.

3.8.3 Zaangażowanie uniwersytetów i instytutów. Podstawowym warunkiem sukcesu tych znacznych inwestycji w projekty infrastrukturalne oraz koniecznego rozszerzenia podstawy badań najwyższej klasy jest odpowiedzialny udział właściwych grup uczelni wyższych, instytutów i organizacji badawczych, mających siedzibę w państwach członkowskich, w rozwoju i wykorzystaniu odpowiednich instalacji doświadczalnych: dopiero takie zorganizowanie w sieć prowadzi do stworzenia pewnej całości i wypracowania europejskiej wartości dodanej. Dlatego konieczne jest również należyte wspieranie takiego zorganizowania w sieć i odpowiednie wyposażenie programów szczegółowych *Współpraca i Pomysły*. W tym celu należy w szczególności zapewnić odpowiednie środki na podróże i pobyt na miejscu oraz udostępnić systemy łączności i urzędzenia pomocnicze. Ponadto Komitet zwraca w tym kontekście uwagę także na ogromne znaczenie wspierania mobilności.

3.8.4 Nieograniczona mobilność. Komitet popiera cel dotyczący zapewnienia w ramach europejskiej przestrzeni badawczej nieograniczonej mobilności pomiędzy państwami członkowskimi, organizacjami, jak również pomiędzy sektorem prywatnym i publicznym. Mobilność służy nie tylko rozwojowi zawodowemu, wymianie wiedzy i zdobywaniu doświadczenia zawodowego, ale ogólnie rzecz biorąc, rozszerza horyzonty, wzmacnia zdolność opiniowania i wspiera zrozumienie kulturowe. Z tego względu konieczne jest przewyciężenie i likwidacja wszelkich niedociągnięć i błędnych rozwiązań, które stanowią barierę dla nieograniczonej mobilności. Należą do nich przeszkody międzypaństwowe, niewystarczające uznawanie/możliwość przenoszenia nabytych praw do świadczeń społecznych, jak i np. niekorzyści/obciążenia podatkowe związane z przeprowadzką rodziny.

⁽¹⁴⁾ Np. przy projekcie ITER.

3.8.5 Sytuacja w nowych państwach członkowskich. Należy oczywiście zachować ostrożność i stworzyć zachęty mające przeciwdziałać sytuacji, w której w przypadku badaczy pochodzących z nowych państw członkowskich pożądana mobilność wewnątrz europejska prowadzić będzie do długookresowego wewnątrz europejskiego „drenażu mózgów”. Komitet wskazywał już we wcześniejszej opinii na szczególne znaczenie, jakie również z tego powodu ma tworzenie atrakcyjnych instytucji naukowo-badawczych w nowych państwach członkowskich.

3.9 Ocena wartości europejskiej przestrzeni badawczej. Skuteczna i efektywna współpraca międzynarodowa, w szczególności przy dużych europejskich projektach wspólnotowych, wzbudza w podmiotach uczestniczących poczucie wspólnoty, które wzmacnia wartość europejskiej przestrzeni badawczej oraz symbolikę europejską.

3.10 Samoorganizacja i konferencje specjalistyczne. Przykład CERN, ale również np. rozwój europejskich instalacji do badania fuzji jądrowej dobitnie pokazują chęć i zdolność środowiska naukowego do samodzielnego szukania i znalezienia międzynarodowych partnerów do współpracy, jak również do pozyskania międzynarodowego finansowania ze strony rządów państw trzecich. Warunkiem koniecznym w tym celu jest zapewnienie środków zarówno na przeprowadzenie szczególnie istotnych specjalistycznych konferencji naukowo-technicznych w Europie, jak i na udział zwłaszcza młodych naukowców europejskich także w konferencjach międzynarodowych.

3.10.1 Stowarzyszenia naukowo-techniczne — organizacje społeczeństwa obywatelskiego. Konferencje specjalistyczne stanowią istotne forum rozpowszechniania i oceny wyników pracy, wymiany wiedzy i opinii, nawiązywania współpracy i rozwijania nowych lub ulepszonych koncepcji. Konferencje tego typu są organizowane z reguły przez odpowiednie stowarzyszenia naukowo-techniczne⁽¹⁵⁾, które są typowymi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego. Z tego względu Komitet zaleca uwzględnienie i uznanie w większym stopniu ich działalności oraz lepsze wykorzystanie i wspieranie ich działań na rzecz rozpowszechniania wiedzy, oceny wyników prac i koordynacji badań.

3.11 Programy ramowe. Zdaniem Komitetu wspólnotowy ramowy program badań i rozwoju oraz ramowy program Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej są ważnymi instrumentami wspólnotowymi w zakresie realizacji europejskiej przestrzeni badawczej.

W uzupełnieniu programów szczegółowych *Infrastruktura i Pomysły* istotne zachęty do skoordynowanej współpracy (patrz punkt 3.13) wynikają w szczególności z programów szczegółowych *Współpraca i Ludzie* oraz związanych z nimi środków finansowania. Z tego względu ich odpowiednia realizacja

⁽¹⁵⁾ Np. European Physical Society (Europejskie Towarzystwo Fizyczne), Europejska Federacja Krajowych Stowarzyszeń Inżynierów (European Federation of National Engineering Associations), Europejska Federacja Inżynierii Chemicznej, akademie europejskie (IASAC, ALEA, IAP) itp. Wiele z nich należy również do federacji stowarzyszeń, jak np. Initiative for Science in Europe (Inicjatywa na rzecz Nauki w Europie — ISE).

stanowi istotny element prowadzącego do synergii transgranicznego budowania tożsamości dla europejskich badań naukowych i europejskiej przestrzeni badawczej.

3.11.1 Badania podstawowe i zastosowanie. Należy podkreślić wyraźne uwzględnienie badań podstawowych i uznanie ich decydującego znaczenia dla postępu i innowacji. Wynika z tego konieczna **równowaga** między planowanym wsparciem badań podstawowych z jednej strony a badaniami stosowanymi oraz badaniami ukierunkowanymi na produkty i procesy z drugiej strony. Jak już wielokrotnie podkreślano⁽¹⁶⁾, pomiędzy tymi obszarami nie istnieją wyraźne linie podziału, a raczej wiele wzajemnych oddziaływań; obszary te są wzajemnie od siebie zależne.

3.11.2 Wspólne inicjatywy technologiczne, platformy technologiczne i ETI. Komitet podkreśla szczególną rolę, jaką odgrywają wspólne inicjatywy technologiczne i platformy technologiczne. Służą one tworzeniu spółek między sektorem publicznym a prywatnym oraz realizacji wspólnych programów badawczych w strategicznych dziedzinach badań. Komitet zaleca, aby przy tworzeniu planowanych **wspólnot wiedzy i innowacji** (Knowledge and Innovation Communities — KIC) Europejskiego Instytutu Technologii ETI skorzystać ze zdobywanych w związku z tym doświadczeń. Wartościowy wkład mogą również stanowić doświadczenia uzyskane przy projektach ERA-NET oraz klastrach EUREKA.

3.11.3 MŚP. Szczególne znaczenie w przypadku spółek między sektorem publicznym a prywatnym, ale również w przypadku spółek przemysłowych ma dostateczne zaangażowanie małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP). Komitet z zadowoleniem przyjmuje podejmowanie przez Komisję szczególnych wysiłków w tym kontekście i zamiar kontynuowania ich w przyszłości. Ponadto wkład może stanowić również projekt CORNET⁽¹⁷⁾ (Collective Research Networking), rozpoczęty w ramach ERA-NET.

3.11.4 Zachowanie poufności informacji. Darmowe rozpowszechnianie informacji dotyczących nowych odkryć było i jest jednym z czynników warunkujących sukces nowoczesnej nauki (patrz również 4.4.2 **Swobodny dostęp**). Ograniczanie tego rozpowszechniania jest problematyczne i wiąże się nie tylko z aspektami własności intelektualnej, lecz w szczególności z ustaleniem, od jakiej fazy rozwoju nowej/innowacyjnej technologii zagadnienia zachowania poufności (z uwagi na konkurencję na rynku⁽¹⁸⁾) mogą stanowić przeszkodę dla niezbędnej wymiany wiedzy i dalszej współpracy z partnerami sektora przemysłowego i pomiędzy nimi. Komitet zaleca, by tę istotną kwestię poddać bardziej dogłębnej analizie, ponieważ zależy od niej pomyślność współpracy, w szczególności między sektorem prywatnym a publicznym.

⁽¹⁶⁾ Dz.U. C 325 z 30.12.2006, punkt 4.6.

⁽¹⁷⁾ Patrz <http://www.cornet-era.net>; jak również *CORDIS focus*, dodatek tematyczny, wydanie nr 24, czerwiec 2007 r.

⁽¹⁸⁾ Oraz z uwagi na możliwość wysuwania ewentualnych późniejszych roszczeń patentowych, póki nie zostanie zagwarantowana ochrona patentowa nowych odkryć.

3.12 Wzmocnienie instytucji naukowo-badawczych.

Komitet wspiera ważny cel, jakim jest wzmocnienie instytucji naukowo-badawczych — oraz ich organizacji nadrzędnych — które są istotnymi inicjatorami i podmiotami w zakresie badań i rozwoju. Prowadzi się tam koordynację, planowanie i badania, a wypracowany klimat pracy, swoboda działania i styl badań są decydujące dla reputacji danej organizacji czy instytucji naukowo-badawczej i osiągniętych przez nią wyników. Z tego względu organizacje i instytucje badawcze wymagają bardziej długofalowego i niezawodnego planowania, zapewnienia dostatecznych środków i odpowiedniej swobody decydowania. Warunkami są zatem większa odpowiedzialność własna w wykorzystaniu zasobów finansowych, niezawodny, dostatecznie wysoki udział w instytucjonalnym finansowaniu podstawowym (zwykle co najmniej 75 % do 80 %), całościowe finansowanie projektów, przenoszenie budżetów rocznych, likwidacja nadmiernych obciążeń administracyjnych świadczeniodawców, zachęty i wsparcie najwyższej jakości poprzez odpowiednio długoterminowe przyznawanie dodatkowych środków na badania na drodze współzawodnictwa i współmiernie do osiągniętych sukcesów.

3.13 Otwarta koordynacja.

Istotne impulsy na rzecz wzajemnej *otwartej koordynacji* i oceny polityk badawczych i strategicznych celów państw członkowskich wynikają z zachodzących na szczeblu europejskim, sprawdzonych procesów decyzyjnych odnoszących się do inicjatyw z dziedziny polityki badawczej Komisji, jak również z przygotowawczych działań konsultacyjnych. Ponadto wykraczające poza nie działania w zakresie uzgodnień i koordynacji z państwami członkowskimi i regionami oraz między nimi w sprawie szczególnych priorytetów i projektów infrastrukturalnych Komitet uważa za istotne i sensowne dla zapewnienia większej spójności i optymalnej europejskiej polityki badawczej. Dlatego też koordynacja jest zasadna przy tworzeniu europejskich międzyrządowych organizacji badawczych na potrzeby wielkich projektów wspólnotowych i infrastruktury wspólnotowej (patrz punkt 3.8). Koordynacja ze strony Komisji wiąże się ponadto z wykorzystaniem środków wsparcia z 7. programu ramowego (patrz punkt 3.11).

3.14 Bez nadmiernej koordynacji.

Jednakże należy odrzucić możliwość wprowadzenia — jako celu samego w sobie lub pod hasłem ogólnego ujednoczenia — narzuconej z góry (top-down) szczegółowej *koordynacji* badań europejskich oraz ingerencji w sprawy organizacji badawczych lub przedsiębiorstw. Stanowiłoby to — np. zgodnie z wyrażonym zamiarem unikania dublowania badań⁽¹⁹⁾ i fragmentacji — ograniczenie niezbędnego zróżnicowania podejść i metod badawczych (patrz w szczególności punkt 4.7.1) oraz zrodziłoby negatywne odczucia ze strony naukowców, instytucji i zainteresowanych podmiotów sektora przemysłowego.

⁽¹⁹⁾ W opinii w sprawie nauki, społeczeństwa i obywatela w Europie (CES 724/2001), Komitet zauważył w punkcie 4.7.5, że: „Z uwagi na konieczność uzyskania dowodów na odtwarzalność, równoległe bądź powtarzające się eksperymenty dokonywane przez różne grupy badaczy, z reguły przy wykorzystaniu zmodyfikowanych technik lub procedur, uznawane za »dublowanie badań«, stanowią w istocie niezbędny element metodyki badawczej i postępu naukowego. Jest gwarancją przeciwko błędom, pomyłkom czy wręcz fałszerstwu”.

Należy z pewnością uniknąć wrażenia, że Komisja dąży do centralnego kierowania badaniami europejskimi. W przeciwnym razie byłby to kolejny element podsycający i tak już istniejące obawy obywateli⁽²⁰⁾ w państwach członkowskich przed nadmierną centralizacją w Brukseli. Celem jest raczej właściwa równowaga między ramami wspólnotowymi, samodzielnością państw członkowskich i ich prawem do decydowania, jak również inicjatywą i prawem do samostanowienia na szczeblu instytucjonalnym i indywidualnym.

3.14.1 Różnorodność metod, podejść i wybór tematów.

Tylko przy stosowaniu zróżnicowanych metod, podejść i wyboru tematów można uzyskać najlepsze wyniki, procedury i innowacje. Różnorodność nie jest marnotrawstwem, lecz stanowi konieczny środek optymalizacji i ewolucji przy poszukiwaniu nowej wiedzy i nowych umiejętności. W tej istotnej kwestii dotyczącej rozgraniczenia Komitet zaleca w szczególności zasięgnięcie opinii Europejskiej Rady ds. Badań Naukowych.

3.15 Kolejny cel: zmniejszenie biurokracji.

Mimo to Komitet powtarza swoje dotychczasowe napomnienia, zachęcając Komisję do uwzględnienia *zmniejszenia biurokracji* jako kolejnego ważnego celu w przyszłym programie politycznym w zakresie europejskiej przestrzeni badawczej. Należy wspólnie z państwami członkowskimi i organizacjami badawczymi opracować koncepcje dla uproszczenia lub, w razie konieczności, streszczenia i zredukowania do niezbędnego minimum nadmiernej regulacji i zbędnej różnorodności europejskich, krajowych, regionalnych i instytucjonalnych obowiązków sprawozdawczych, procedur przetargowych, procedur dotyczących ekspertyz, ocen i zezwoleń itp. Nawet popierane przez Komitet współzawodnictwo o status doskonałości, środki wsparcia itp. początkowo zwiększa wymagane od naukowców nakłady na procedury biurokratyczne i ekspertyzy. Tym istotniejsze jest opracowanie możliwego do przyjęcia rozwiązania uwzględniającego zmniejszenie biurokracji i uproszczenie wszystkich procesów. Komitet podkreślał już⁽²¹⁾, że obawa przed popełnieniem błędu lub podjęciem błędnej decyzji przez jednostki nie może prowadzić do nadmiernej regulacji i paralizu działalności wszystkich podmiotów. Odnosi się to w równej mierze do metod pracy organizacji wspierających i naukowców.

3.16 Atrakcyjny rynek pracy i lepsze szanse zawodowe.

Komitet popiera istotny cel, jakim jest stworzenie atrakcyjnego rynku pracy dla naukowców. Oznacza to, że warunki umów, uposażenie, zabezpieczenie i świadczenia społeczne oraz wspieranie łączenia rodzin należy kształtować i polepszać w taki sposób, by naukowcy w swoim idealizmie nie czuli się wykorzystywani za sprawą niskiego wynagrodzenia, długotrwałego negocjowania umów o pracę czy nadmiernej niepewności co do perspektyw przyszłego rozwoju zawodowego oraz aby nie dochodzili do wniosku, że dokonanej przez nich inwestycji w niezwykle wymagające i specjalistyczne wykształcenie nie da się w Europie przełożyć na udaną i korzystną finansowo karierę zawodową.

⁽²⁰⁾ Lüder Gerker i Roman Herzog w *EUROPE'S WORLD*, wydanie lato 2007 r.

⁽²¹⁾ Dz.U. C 256 z 27.10.2007.

3.16.1 Braki w państwach członkowskich. W tym kontekście przede wszystkim w państwach członkowskich istnieją duże braki i wciąż stosuje się złe rozwiązania ⁽²⁾. Z tego względu Komitet niniejszym wzywa w szczególności państwa członkowskie i właściwych partnerów społecznych do likwidacji tych braków i zaferowania przede wszystkim młodym naukowcom atrakcyjnych, perspektywicznych szans zawodowych, mogących konkurować z alternatywnymi szansami zawodowymi dla utalentowanych pracowników akademickich. Tylko w takiej sytuacji coraz większa liczba utalentowanych w tej dziedzinie młodych ludzi będzie skłonna zainwestować swoją energię i czas w odpowiednio wymagające i selektywne studia, przyczyniając się w ten sposób do likwidacji grożącego Europie niedoboru wykwalifikowanego personelu naukowo-technicznego oraz absolwentów szkół wyższych o odpowiednich kwalifikacjach.

3.16.2 Równość płci. Komitet podkreśla swoje poparcie dla równości szans i równego traktowania przedstawicieli obu płci. Potrzebujemy największych talentów zarówno wśród mężczyzn, jak i kobiet — liczą się zdolności i wyniki. (Używane w tekście pojęcia „naukowcy”, „badacze” i „inżynierowie” odnoszą się do przedstawicieli obu płci.)

3.16.3 Mobilność między instytucjami, dziedzinami naukowymi, sektorami i krajami. Komitet popiera również sformułowany w zielonej księdze cel, jakim jest wyraźne zwiększenie mobilności między instytucjami, dziedzinami naukowymi, sektorami i krajami. Komitet odsyła z jednej strony do wyżej wymienionych zaleceń, z drugiej strony — do swojego wcześniejszego zalecenia w sprawie atrakcyjnego systemu stypendialnego (urlopy naukowe) służącego wymianie pracowników między szkołami wyższymi a sektorem przemysłowym.

3.16.4 Łączenie rodzin. Komitet już wielokrotnie wskazywał na szczególnie ważny aspekt wspierania mobilności, tj. umożliwienie i wspieranie łączenia rodzin. Dotyczy to w szczególności aktywności zawodowej małżonków (np. tak zwane „pary podwójnej kariery”), odpowiednich szkół dla dzieci, pomocy przy zmianie mieszkania czy nieruchomości (kompensacja wydatków, podatków) itp.

3.17 Otwarcie europejskiej przestrzeni badawczej na świat. W zielonej księdze jako szczególnie istotne zadanie wskazuje się otwarcie europejskiej przestrzeni badawczej na świat. Komitet całkowicie się z tym zgadza. Osiągnięcie tego celu będzie ważnym miernikiem sukcesu strategii lizbońskiej.

3.17.1 Atrakcyjność jako decydujące kryterium. Jednakże — wychodząc poza aspekt zasadniczego otwarcia, który stanowi zagadnienie natury bardziej formalnej i który został już pod wieloma względami zrealizowany — kryterium decydującym w tym kontekście jest atrakcyjność europejskiej przestrzeni badawczej: pierwszy niezbędny krok to zaproszenie czołowych światowych badaczy z różnych krajów, ale następnie trzeba zatroszczyć się o ich faktyczne przybycie, a w przypadku europej-

skich naukowców pracujących poza Europą, zapewnić ich późniejszy powrót do Europy.

3.17.2 Przewycięzenie „drenażu mózgów”. Dopiero kiedy uda się przewyciężyć powszechnie krytykowany obecnie „drenaż mózgów”, mierzony nie tylko liczbą, ale również jakością, tzn. odnoszący się do naukowców i inżynierów osiągniętych w skali światowej najlepsze wyniki i sukcesy, można będzie uznać to zadanie za wykonane. Dla osiągnięcia tego celu muszą jednak być spełnione wszystkie istotne wymogi: poziom, wyposażenie, warunki pracy, pewne ramy, perspektywy rozwoju i swoboda działania, dochód osobisty (łącznie ze świadczeniami socjalnymi) i uznanie społeczne.

3.18 Kontynuacja pierwszych sukcesów. Mimo wciąż istniejących braków i dalszych zadań do wykonania, Komitet z zadowoleniem stwierdza, że dotychczasowe starania w zakresie europejskiej polityki badawczej zmierzające do ustanowienia europejskiej przestrzeni badawczej przynoszą pierwsze efekty i zasadniczo podążają w dobrym kierunku. Z tego względu ważna jest kontynuacja zapoczątkowanego rozwoju poprzez nadal szybko wzrastający europejski potencjał badań i rozwoju, poprzez politykę wsparcia zorientowaną na konkurencję, poprzez zintegrowanie i zorganizowanie w sieć oraz w szczególności poprzez tworzenie atrakcyjnych i pewnych ram oraz możliwości zawodowych — bez nadmiernej regulacji i centralizacji. **Europejska przestrzeń badawcza powinna stać się pojęciem o ogólnoświatowej sile oddziaływania.**

3.19 Europejska przestrzeń wiedzy. Jak Komitet wielokrotnie podkreślał, europejska przestrzeń badawcza powinna zostać uzupełniona o „europejską przestrzeń wiedzy” ⁽²³⁾. Zasadniczym uzasadnieniem tego był cel stworzenia europejskiego społeczeństwa wiedzy, co wymaga zapewnienia gruntownego wykształcenia wszystkim obywatelom oraz dodatkowo niezbędnego dla naukowców i inżynierów specjalistycznego kształcenia o wysokich standardach. W tym kontekście ogromnego znaczenia nabiera także kształcenie przez całe życie i samodoskonalenie. W niniejszej opinii, dotyczącej europejskiej przestrzeni badawczej, należałoby również zwrócić uwagę na konieczność odpowiedniego „zarządzania wiedzą”, które zapewniłoby udokumentowanie, uporządkowanie, upowszechnianie, udostępnienie i zachowanie już zdobytej wiedzy. W procesie pozyskiwania nowej wiedzy badania i rozwój opierają się bowiem na wiedzy już zdobytej.

3.19.1 Zarządzanie wiedzą i technika. Ponadto zarządzanie wiedzą ma również znaczenie dla bezpiecznego stosowania ⁽²⁴⁾ procedur technicznych, w celu umożliwienia ich optymalnego i bezpiecznego wykorzystania, ograniczenia ryzyka do minimum i uniknięcia zagrożeń dla społeczeństwa. W tym celu Komisja — we współpracy z właściwymi organizacjami międzynarodowymi — powinna również w przyszłości podejmować odpowiednie inicjatywy i wspierać niezbędne programy badawcze.

⁽²³⁾ Np. nowy zbiorowy układ pracy w niemieckiej służbie publicznej wyraźnie zniechęca do mobilności.

⁽²³⁾ W tym kontekście patrz również: opinia Komitetu „Inwestycje w wiedzę i innowacje” INT/325 (Dz.U. C 256 z 27.10.2007).

⁽²⁴⁾ Patrz np. IAEA *Proceedings of the International Conference on Knowledge Management in Nuclear Facilities*, czerwiec 2007 r.

3.19.2 **Podręczniki i prace przeglądowe.** W procesie zachowywania wiedzy, jej wyjaśniania i porządkowania oraz w szczególności dla zapewnienia dobrej jakości wykształcenia duże znaczenie mają dobre podręczniki, dzieła przeglądowe i kompendia. Ich tworzenie wymaga doświadczenia, wysiłku i czasu, jak również zwolnienia z innych zadań. Komitet zaleca włączenie takiej działalności do katalogu zadań zasługujących na wsparcie, tym bardziej że ta uciążliwa praca z reguły nie przynosi autorom żadnych znaczących korzyści materialnych.

4. Uwagi szczegółowe do pytań zawartych w zielonej księdze

Poniżej Komitet w sposób szczególny odnosi się do niektórych z 35 pytań postawionych w zielonej księdze, o ile ich tematyka nie została już poruszona w punkcie 3 powyżej. Dla zachowania spójności niniejszej opinii nie przytacza się większości spośród tych pytań, a jedynie odsyła się do zielonej księgi.

4.1 Pytania 1-3: **Elementy wizji europejskiej przestrzeni badawczej:** Podstawowym warunkiem jest przyjazny klimat społeczny wobec badań i rozwoju, w którym uwzględnia się i docenia ich decydujące znaczenie dla dobrobytu, konkurencyjności, postępu i kultury. Istotna jest także wystarczająca komunikacja pomiędzy różnymi dyscyplinami naukowymi, a w szczególności między naukami humanistycznymi i ścisłymi. Dotyczy to również starań na rzecz porozumienia co do podstaw metodologicznych. Jest to również warunek wstępny umożliwiający stworzenie na wszystkich płaszczyznach polityki niezbędnych ram i określenie priorytetów. Ponadto Komisja i państwa członkowskie mogą jeszcze lepiej niż dotąd wspierać wymianę doświadczeń między społecznością naukową a ogółem społeczeństwa obywatelskiego i promować europejską przestrzeń badawczą za pomocą sympozjów i konferencji. Ważną rolę w tym zakresie powinny odgrywać media, w których przypadku akcent należy położyć na informację, a nie na opinie. Komitet wspiera Komisję w jej dążeniu do *debaty publicznej i dalszych kroków*.

4.2 Pytania 8-10: **Doktoranci.** Należy rozpocząć już od młodych naukowców i inżynierów, którzy uzyskali pełnowartościowy dyplom ukończenia szkoły wyższej, czyli doktorantów. Nie są to studenci ani praktykanci⁽²⁵⁾, ale znaczący świadczący w dziedzinie badań i nauczania. Samo prowadzenie badań i nauczanie, podobnie jak praca nad literaturą, uczestnictwo w konferencjach, seminariach i tak zwanych „szkołach letnich” stanowią najlepsze instrumenty szkolenia, należy więc zdecydowanie wspierać i umożliwiać udział w tego rodzaju działaniach. Należy umożliwiać, promować i nagradzać własną inicjatywę i samodzielność — nie kształtując się one dzięki opiece szkolnej.

4.3 Pytanie 12 i kolejne: Zaczątek powinien stanowić ETI i jego poszczególne „wspólnoty wiedzy i innowacji”, i na tej podstawie należy zdobywać doświadczenia.

⁽²⁵⁾ Celem pracy doktorskiej jest udowodnienie samodzielnej działalności naukowej!

4.3.1 Pytanie 18: Najpierw należy zebrać doświadczenia związane z poszczególnymi przypadkami. Należy rozstrzygnąć kwestie ryzyka i odpowiedzialności, np. w przypadku rezygnacji któregoś z partnerów.

4.3.2 Pytanie 19: Najpierw należy skorzystać z doświadczeń związanych z już istniejącymi „instytutami wirtualnymi” w organizacjach badawczych państw członkowskich; poza tym wymagane jest podejście oddolne.

4.3.3 Pytanie 20 i): Należy zebrać propozycje od zainteresowanych instytucji.

4.3.4 Pytanie 20 ii): **Brak obiektywnie wymiernych kryteriów.** W tym kontekście Komitet wyraża bardzo poważne wątpliwości. Można się bowiem obawiać, że brano by pod uwagę przede wszystkim kryteria liczbowe i „obiektywnie wymierne”, które praktycznie nie występują w dziedzinie badań⁽²⁶⁾. Być może są one przydatne w przypadku rozwoju związanego z produktem, jednak w odniesieniu do badań wspierałyby w nich krótkowzroczność i powierzchowność (sprzedaż bezpośrednia). Nawet instytuty zajmujące się badaniami przemysłowymi rezerwują pewne zasoby na badania długoterminowe i podstawowe, których znaczenia dowodzą właśnie instytuty odnoszące największe sukcesy⁽²⁷⁾, ale których nie da się łatwo uzasadnić przy określonych z góry procedurach oceny, ukierunkowanych przede wszystkim na kryteria „wymierne ilościowo”. Ponadto Komitet odsyła do stanowiska zajmowanego we wcześniejszych opiniach w tym zakresie⁽²⁸⁾.

4.4 Pytanie 21: **Przepływ wiedzy: dane pierwotne.** Jest to trudne i delikatne zagadnienie. W odniesieniu do danych pierwotnych (W którym momencie łańcucha powstają „dane pierwotne”? Ich poprawność często musi podlegać jeszcze sprawdzeniu lub ocenie przez osobę, która przeprowadziła pierwotne badanie.) dotyczy ono zaufania badaczy do siebie nawzajem⁽²⁹⁾. Pytanie nie porusza sposobu prowadzenia badań ani relacji międzyludzkich (praca zespołowa, współzawodnictwo, pierwszeństwo itp.) wśród naukowców; korzystne są zachęty do bezpośredniej wymiany wiedzy. Kluczowym hasłem jest odtwarzalność wyników. Komitet zdecydowanie odradza wprowadzenie odgórnego uregulowania, w szczególności na szczeblu europejskim. W razie potrzeby sensowne byłoby wydanie zaleceń odnośnie do tego, jaki powinien być minimalny okres przechowywania danych pierwotnych i kto jest za to odpowiedzialny. Niezależnie od tej kwestii (patrz punkt 3.19.1) powstaje pytanie dotyczące ogólnego „zarządzania wiedzą” w celu zagwarantowania, że nie dojdzie do jej utraty. W razie konieczności Europejska Rada ds. Badań Naukowych powinna zająć się również tym zagadnieniem.

⁽²⁶⁾ Patrz np. *Erwägen, Wissen, Ethik* (EWE) 18/2007, numer 1, s. 12, rozdz. 3.4 — ISSN 1610-3696.

⁽²⁷⁾ Np. kosmiczne promieniowanie tła w koncernie BELL, nadprzewodnik wysokotemperaturowy w koncernie IBM.

⁽²⁸⁾ Patrz np. punkt 7.5 w Dz.U. C 256 z 27.10.2007.

⁽²⁹⁾ W badaniach podstawowych odnosi się to przede wszystkim do kwestii pierwszeństwa odkrycia lub pomysłu, natomiast w zastosowaniu również kwestii odnoszących się do patentu.

4.4.1 Ponownie pytanie 21: **Utrudniony dostęp do informacji i ich wymiana.** Pytanie to odnosi się jeszcze do dodatkowego problemu, tj. nieograniczonego i szybkiego dostępu do informacji opublikowanych już w czasopiśmie i wydawnictwach naukowych. Z uwagi na aktualną interpretację „praw autorskich” nie ma ogólnodostępnych bibliotek internetowych, ani nie można już rozsyłać elektronicznych kopii. Zdecydowanie ogranicza to szybki dostęp do zasobów ważnej literatury naukowo-technicznej, co stanowi znaczne utrudnienie dla wymiany naukowej i postępu.

4.4.2 **Swobodny dostęp.** Tym bardziej Komitet zachęca Komisję do zajęcia się tym zagadnieniem i poszukania nowych, lepszych rozwiązań. Jedną z możliwości byłyby systemy informacyjne „swobodnego dostępu”⁽³⁰⁾, np. w uznanych czasopiśmie fachowych swobodnego dostępu, obejmujących wzajemną weryfikację (patrz również poniżej).

4.4.3 Pytanie 23: **Okres ochrony nowych odkryć przed zgłoszeniem patentu.** W tym kontekście Komitet wielokrotnie już opowiadał się za okresem ochrony nowych odkryć przed zgłoszeniem patentu, aby załagodzić konflikt między „jak najszybszą publikacją” (ponieważ naukowcy są oceniani na podstawie swoich publikacji) a „zgłoszeniem wpiętych jako patentu”.

4.5 Pytania 25-29: **Optymalizacja programów i priorytetów naukowo-badawczych:** zasadniczo należy skorzystać z dotychczasowych doświadczeń związanych z ERA-NET.

4.5.1 Pytanie 25. **Zasady oceny.** Kwestia „wspólnych” — co prawdopodobnie oznacza „ujednoliconych” — zasad wzajemnej weryfikacji, kontroli jakości i oceny stanowi trudne zagadnienie, ponieważ z jednej strony nie istnieją doskonałe procedury oceny, a jedynie lepsze lub gorsze, zaś z drugiej strony poszczególne organizacje badawcze mają zróżnicowane procedury, przynajmniej na poziomie szczegółowym, a zatem kryterium musi stanowić (względna) skuteczność poszczególnych procedur. Z tego względu Komitet również w tym miejscu zasadniczo ma wątpliwości dotyczące planowanego ujednoczenia. Wprawdzie wzajemna weryfikacja to bez wątpienia najlepsza metoda⁽³¹⁾, ale jej jakość i skuteczność w bardzo dużej mierze zależy od szczegółów⁽³²⁾. Przede wszystkim należy unikać powierzchowności, która łatwo może pojawić się w przypadku często obecnie wymaganych ocen długoterminowych bądź wielokrotnych; z tego względu powinna obowiązywać zasada: oceniać rzadziej, ale za to dokładnie.

⁽³⁰⁾ Patrz np: <http://www.open-access.net/RMK>.

⁽³¹⁾ Jednak im bardziej innowacyjne (nietypowe) procedury, pomysły, mierniki bądź modele, tym trudniej zapewnić trafność nawet wzajemnej oceny. Tym istotniejsza jest zatem różnorodność konkurencyjnych podejść i metod (patrz punkt 3.14.1).

⁽³²⁾ W odniesieniu do tego zagadnienia patrz kilka artykułów w *Forschung und Lehre* (Niemieckie Stowarzyszenie Szkół Wyższych), 6/07, ISSN: 0945-5604: www.forschung-und-lehre.de.

4.5.2 Ponownie pytanie 25, a także inne aspekty: **Kompetentni urzędnicy.** W szczególności absolutną koniecznością jest zatrudnianie w organizacjach wspierających, w tym również w Komisji, doskonale przygotowanych merytorycznie urzędników, którzy są i pozostaną dobrze i długoterminowo zaznajomieni z daną dziedziną, jej cechami szczególnymi, współpracownikami i „społecznością”, również dzięki prowadzonej przez siebie w przeszłości działalności badawczej (w tym kontekście regularna rotacja miejsc pracy jest szkodliwa). Również w tym zakresie obowiązuje zasada: obawa przed popełnieniem błędu lub podjęciem błędnej decyzji przez jednostki nie może powodować nadmiernej regulacji lub osłabienia możliwości wszystkich. Także w tym kontekście należy opierać się na przykładzie szczególnie skutecznych organizacji badawczych.

4.5.3 Pytanie 26: **Uproszczenie.** Często postulowanym celem jest dalsze uproszczenie odpowiednich zasad i procedur dla odciążenia naukowców od nadmiaru obowiązków administracyjnych itp. Komitet zdaje sobie jednak sprawę, że jego ogólny apel o różnorodność i podejście oddolne mogłyby zostać uznany za sprzeczny z wezwaniem do uproszczenia i likwidacji nadmiernej biurokracji. Z tego względu popiera on zastosowanie skoordynowanej procedury (patrz także punkt 3.15) uwzględniającej wspólną ocenę wszystkich działań, w ramach których Wspólnota ma lub będzie miała znaczący udział za pośrednictwem programów wsparcia. W odniesieniu do wyboru procedur oceny należy zasięgnąć opinii Europejskiej Rady ds. Badań Naukowych.

4.5.4 Pytanie 29: **Uczestnictwo w międzyrządowych organizacjach badawczych.** Należy doprecyzować pojęcie „uczestnictwa”. Wydaje się, że udział w gremiach doradczych ma sens, a w wypadku współfinansowania ze strony Wspólnoty oczywiście także we właściwych organach kontrolnych. Zdecydowanie odradza się natomiast udział w bezpośrednich organach wykonawczych.

4.6 Pytania 30-31: **Otwarcie na świat: międzynarodowa współpraca naukowo-techniczna.** Komitet w pełni popiera cel dotyczący polityki badawczej. W odniesieniu do instrumentarium należy rozróżnić z jednej strony między programami wymagającymi wykorzystania dużych instalacji, np. akceleratorów, urządzeń do syntezy jądrowej, satelitów, tuneli aerodynamicznych itp., a z drugiej strony programami, które są realizowane w rozproszeniu przez liczne jednostki lub instalacje. Należy oprzeć się w dużej mierze na istniejących przykładach i wynikających z nich doświadczeniach, przy czym formułowanie uogólnień niesie ze sobą ryzyko nieuwzględnienia różnorodności poszczególnych przypadków. Zasadniczo Komitet jest zdania, że obecnie już istnieją i funkcjonują właściwe mechanizmy lub precedensy, a zatem dodatkowe instrumenty nie powinny być potrzebne.

4.7 **Uwagi ogólne do postawionych pytań.** Na podstawie pytań zadanych przez Komisję można odnieść wrażenie, że nieustannie szuka ona ogólnych uregulowań, które miałyby obowiązywać w odniesieniu do wszystkich pojedynczych przypadków. Komitet zgłasza bardzo poważne wątpliwości wobec takiego zamiaru (patrz także punkt 3.14.1).

4.7.1 **Swoboda działania i podejście oddolne zamiast ujednoczenia.** Z tego względu należy odrzucić wszelkie starania zmierzające do zbyt dużego ujednoczenia. Uniemożliwia ono bowiem ustalenie w praktyce najlepszych metod postępowania poprzez konkurencję między różnymi procedurami, metodami i podejściami kulturowymi, co zasadniczo jest możliwe przy podejściu oddolnym, oraz wykorzystanie przy tym korzyści wynikających ze stopniowego rozwoju. Tylko w ten sposób można ustalić, które metody postępowania są szczególnie skuteczne, zasługują na dalsze wsparcie i mogą być przykładem dla innych.

4.7.2 **Istniejące mechanizmy są wystarczające.** Mechanizmy już istniejące zarówno na płaszczyźnie politycznej, jak i na szczeblu programów i projektów dają obecnie wystarczający i rozsądny zakres swobody. Dalsze środki i przepisy można później wprowadzić lub dostosować w wybranym momencie i

zakresie — pod warunkiem, że pojawi się właściwie uzasadnione konkretne zapotrzebowanie.

4.8 **Istniejące instrumenty wspólnotowego wsparcia i koordynacji.** Komitet zaleca natomiast opracowanie ogólnych, jednoznacznych i zrozumiałych przepisów odnoszących się do różnorodnych instrumentów wspólnotowego wsparcia i koordynacji badań i rozwoju. W tym celu bardzo przydatne byłoby opracowanie przez Komisję zestawienia i opisu (tj. zrozmiałej „instrukcji obsługi”) **wszystkich** dostępnych jej instrumentów oraz form wsparcia i koordynacji. Na tej podstawie możliwe byłoby dokonanie oceny, czy ich wzrastająca liczba wciąż jeszcze pozwala na jasne określenie i rozgraniczenie zadań i czy wciąż są one przejrzyste i łatwe do zastosowania zarówno dla potencjalnych beneficjentów, jak i dla urzędników samej Komisji, czy też raczej konieczne jest uporządkowanie ich na nowo.

Bruksela, 24 października 2007 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Dimitris DIMITRIADIS

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie wniosku dotyczącego rozporządzenia Rady ustanawiającego wspólne przedsięwzięcie na rzecz inicjatywy w zakresie leków innowacyjnych

COM(2007) 241 wersja ostateczna — 2007/0089 (CNS)

(2008/C 44/02)

Dnia 11 czerwca 2007 r. Rada Unii Europejskiej, działając na podstawie art. 95 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, postanowiła zasięgnąć opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie wspomnianej powyżej.

Sekcja Jednolitego Rynku, Produkcji i Konsumpcji, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię dnia 4 października 2007 r. Sprawozdawcą był Gérard DANTIN.

Na 439. sesji plenarnej w dniach 24-25 października 2007 r. (posiedzenie z dnia 24 października) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 118 do 2 — 2 osoby wstrzymały się od głosu — przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 Przemysł farmaceutyczny słusznie uważany jest za sektor o podstawowym znaczeniu strategicznym, a jego produkty zasadniczo przyczyniają się do poziomu zdrowia i dobrego samopoczucia obywateli UE. Ma on ponadto duże znaczenie ze względu na zatrudnienie.

1.2 Z uwagi na tę sytuację, na upadek badań farmaceutycznych w Europie, decyzja o ustanowieniu wspólnego przedsięwzięcia na rzecz inicjatywy w zakresie leków innowacyjnych (WP ILI) jest szczególnie mocno uzasadniona. Komitet wyraża zadowolenie z tej decyzji i popiera ją, zwłaszcza ze względu na faktyczne stowarzyszenie sektora publicznego z prywatnym.

1.3 Najważniejsze aspekty, na jakich powinny skoncentrować się działania WP ILI, to:

- poprawa przewidywań dotyczących bezpieczeństwa i skuteczności nowych leków, zwłaszcza w przedklinicznych fazach ich opracowywania;
- unikanie, dzięki systemom zarządzania oraz wiedzy o fazach badań, marnotrawstwa zasobów, które powodowane jest obecnie przez dublowanie działań, zarówno w sektorze prywatnym, jak i publicznym;
- wypełnienie luk w zakresie kwalifikacji poprzez inicjowanie szkoleń prowadzących do dostosowania poziomu wykształcenia pracowników do kwalifikacji wymaganych w sektorze badań farmaceutycznych;
- utworzenie instrumentu zapewniającego tworzenie umożliwiających współpracę synergii pomiędzy badaniami zainicjowanymi przez WP ILI a działaniami krajowymi i europejskimi, co przyczyni się do utworzenia europejskiej przestrzeni badawczej w tym sektorze.